

Oliva, Martin

Dvě drobné lokality aurignacienu u Vedrovic (okr. Znojmo)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1980, vol. 29, iss. E25, pp. 276-281

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108922>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

karwangerungszeit im Donaugebiet), BUCKOVÁ Eva (Die Kultur mit Linearbandkeramik in der Ostslowakei), FÍŠER Zdeněk (Die Vorzeit des Geländes um Kroměříž), JANÁK Vratislav (Spätneolithische Entwicklung des mittleren Donaugebiets mit Rücksicht auf die Genese der Gruppen mit Furchenstückkeramik).

Übersetzt von V. Schiller

Dvě drobné lokality aurignacienu u Vedrovic (okr. Znojmo)

Předmětem článku jsou dvě poměrně chudá naleziště aurignacienu na jižní Moravě. Stanice Vedrovice IA tvoří vlastně výrazné vedlejší hrázdo velké a bohaté lokality Vedrovice I. Nachází se asi 200 m východně od této stanice na nevelké ploše o průměru asi 40 m na velmi mírném svahu, klesajícím směrem k jihu k opuštěnému hlínku cihelny, na jehož hraně se rozkládá důležitá lokalita Vedrovice II. Nadmořská výška stanoviště činí asi 270 m. Lokalita Vedrovice III se nachází ve vzdálenosti asi 1 km jihovýchodně od předchozí na JV úbočí masívu Krumlovského lesa na hraně poměrně ostrého svahu v nadmořské výšce cca 290 m. Nálezy pocházejí z pole, jež přiléhá bezprostředně na skalku tvořenou masivem Brněnské vyvřeliny (kóta 296). V okolí se nachází ještě několik míst s nálezy, jež však mají vesměs szeletienký charakter. Geografická poloha lokalit je znázorněna na plánu a zpráve K. Valocha.¹ Nálezy jsou povrchové a proto geologicky nedatovatelné. Na této skutečnosti nic nemění ani nález několika artefaktů in situ v silně písčitém rezivě hnědém horizontu holocénní půdy, bezprostředně u zmíněné skalky, učiněný V. Effenbergrem. Jmenovaný spolupracovník MM je též objevitelem obou nalezišť a autorem menší části sběrů. Převážná část kolekce byla nasbírána během terénních pochůzek prováděných autorem v letech 1970–1978.

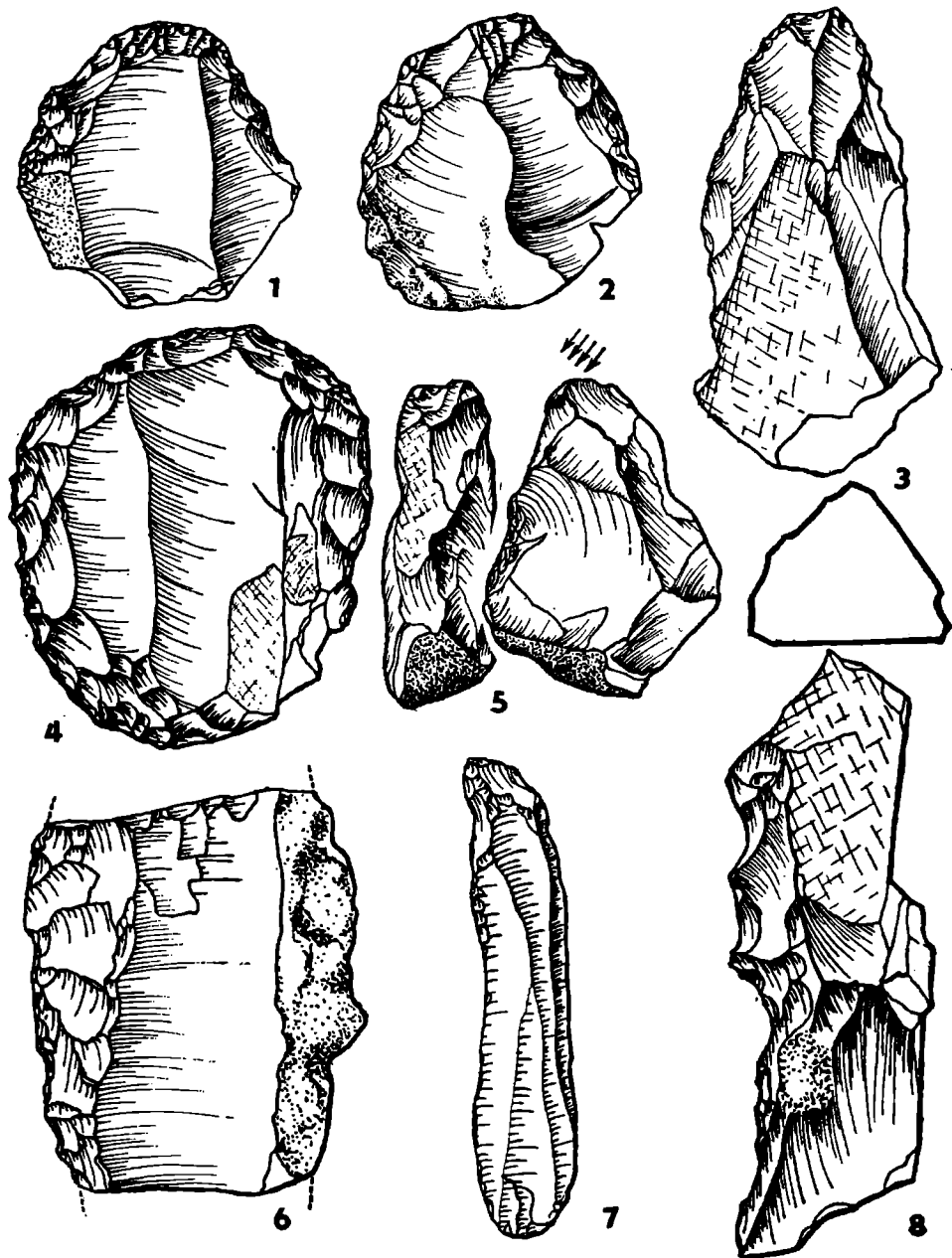
Výhradně používanou surovinou je na obou lokalitách domácí kvalitní jurský rohovec, vyskytující se ve formě redeponovaných valounů až bloků v miocénních usazeninách.

Vedrovice IA: celkem bylo nalezeno 20 klasifikovatelných kusů typů, mezi nimiž tvoří nejdůležitější složku škrabadla — 6 kusů. Mezi nimi jsou 3 typicky aurignacoidní exempláře, a to 2 nízká vyčnělá škrabadla, opracovaná pečlivou lamelární retuší (obr. 1: 1–2) a jedno typické kýlovité škrabadlo klasického tvaru (obr. 1: 3). Z ostatních vyobrazujeme ještě velké dvojité škrabadlo (obr. 1: 4) s intenzivní laterální retuší. Rydla jsou zastoupena pouze ve třech dosti atypických exemplářích (obr. 1: 5 — kýlovité rydlo na plochém jádrovém kusu). Ze čtyř nalezených drasadel vyobrazujeme dvojité drasadlo na hrubém ústěpu (tloušťka 37 mm, obr. 2: 2) a zoubkované drasadlo na čepelovém ústěpu s přirozeným hřbetem (obr. 2: 1). Za zmínku stojí také střední fragment mohutné čepele se silnou drasadlovitou retuší (obr. 1: 6), útlá neretušovaná čepel se stopami opotřebení (obr. 1: 7) a zoubkovaně přiretušovaný přirozený úlomek (obr. 1: 8).

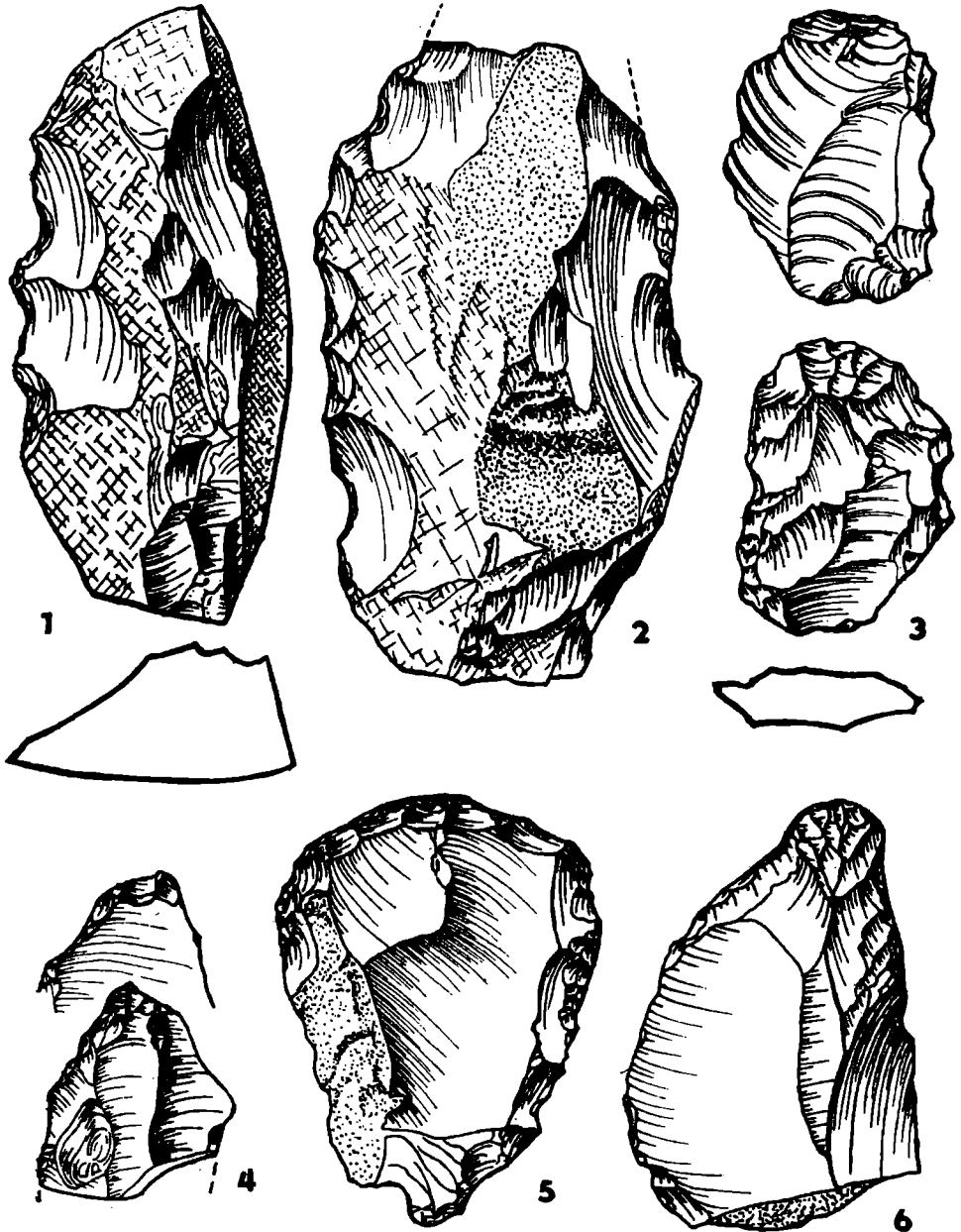
Jádra jsou většinou hranolová jednopodstavová bez zřetelných záprav, avšak s hrubě upravenou úderovou plochou. Ostatní formy jader stejně jako průvodní industrii zachycuje následující tabulka kompletního stavu nálezů.

Škrabadla:	dvojitě	1
	kýlovité	1
	vyčnělá nízká	2
	atypické	1
	jádrové	1
Rydla:	na přiroz. ploše	1
	ploché	1
	kýlovité	1
Drasadla:	obloukové zoubkované	1
	dvojitě	1
	příčné atypické	1
	vysoké strmě retušované	1

¹ K. Valoch, *Industrien des Szeletien im Raume des Kromauer Waldes in Südmähren*, ČMMB 50, 1965, 5–20.

Obr. 1. Vedrovice I A, okr. Znojmo. Štípaná industrie. (Kresba T. Janků.)

Obr. 2. 1–2 — Vedrovice IA; 3–6 — Vedrovice III, okr. Znojmo. Štípaná industrie.
(Kresba T. Janků.)

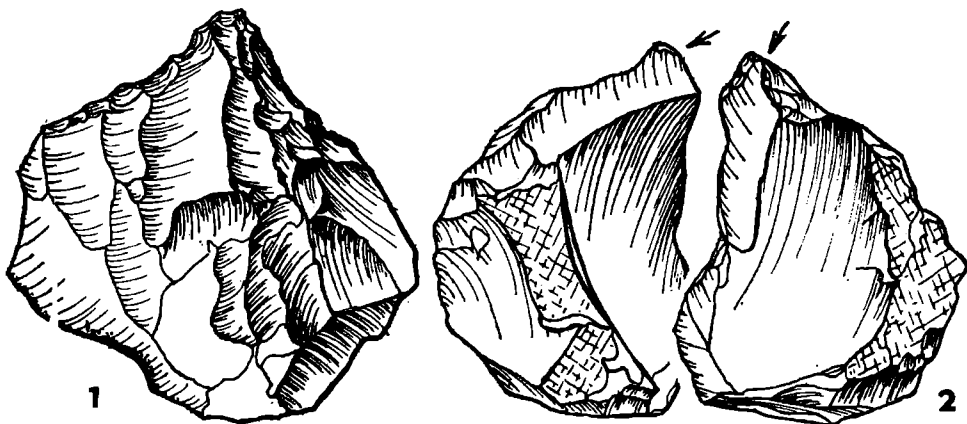
Čepele:	s jednostrannou retuší	1
	s přirozeným bokem	2
	příčně retušovaná	1
Zoubky:		3
		<hr/> 20
Opotřebené a místně retušované kusy:		12
neretušované čepele		27
odražené hrany		5
ústěpy s patkou		5
ústěpy s patkou		52
ústěpy bez patky		39
		<hr/> 135
Jádra:	hranolová	8
	kýlovitá	1
	kuželová	1
	se změněnou orientací	2
	polyedrická	1
	diskovitá	6
	nepravidelná	8
	počátková	1
	zbytky, zlomky	17
		<hr/> 45
Celkem nálezů:		200

Vedrovice III: předložený přehled se týká jen autorových nálezů; kolekce v Moravském muzeu je sice větší, ale s velkou pravděpodobností tu nebyly odlišeny jednotlivé szeletské lokality v okolí, takže celek není zřejmě homogenní a má spíše szeletoidní charakter. Nejkrásnějším a kulturně určujícím předmětem je v naší „čisté“ části souboru typické vysoké, mírně vyčnělé škrabadlo (obr. 2: 6), opracované jemnou lamelární retuší. K tomuto kusu se řadí ještě jádrové vyčnělé škrabadlo (výška 5 cm, obr. 3: 1). Z ostatních nálezů je možno vyobrazit vyspělé vějířovité škrabadlo (obr. 2: 5), klínové rydlo na jádrovitém úlomku (obr. 3: 2), odštěpovač z plochého zbytku jádra (obr. 2: 3) a střídavě retušovaný čepelový hrot (obr. 2: 4). Úplný stav přesně lokalizovaných nálezů zachycuje následující tabulka.

Klasifikovatelné typy:

Škrabadla: úštěpové	1
vějířovité	1
vysoké vyčnělé	1
jádrové	1
klínové rydlo	1
odštěpovač	1
vrub	2
vyklenuté drasadlo	1
střídavě retušovaný hrot	2
dvoulící sekáč	1
	<hr/> 12
Původní industrie:	
opotřebené a místně retuš. kusy	2
neretušované čepele	4
ústěpy	18
Jádra: hranolové jednopodstavové	1
hranolové dvoupodstavové	1
polyedrické	1
nepravidelná	2
zbytky, zlomky	3
	<hr/> 44
celkem nálezů	44

Zhodnocení: na podkladě tak malého počtu nálezů nelze zajisté činit rozsáhlé interpretace a závěry; lze je posuzovat pouze v souvislosti s velkými celky v bezprostředním okolí. Jsou to bohaté aurignacké stanice Vedrovice I a II a Kupařovice I, jejichž zpracování připravujeme s K. Valochem do tisku. Všechna tato stanoviště tvoří typologicky nejstarší stupeň aurignacienu, datovatelný podle stratigrafie na lokalitě Vedrovice II do starého würmu. Avšak přes jasné starobyle aurignacký charakter všech těchto stanic zde pozorujeme zásadní rozdíl v zastoupení škrabadel a rydel, zejména jejich aurignackých subkategorií: ve Vedrovicích II a Kupařovicích I mají rydla, v tom aurignacká, jasnou převahu nad škrabady. Naproti tomu ve Vedrovicích I se rydla nevyskytují téměř vůbec; vzájemný poměr škrabadel a rydel cca 20 : 1 tu je při značné kvantitě dosud nalezených klasifikovatelných nástrojů — asi 500 kusů — nejjednostrannější, jaký je v aurignacienu znám. Aurignacká rydla se tu nevyskytují vůbec. Starobylost inventáře naznačují četné archaické prvky: drasadla, sekáče, zoubky, tayačský hrot atd. Polarita typologických spekter na vedrovických lokalitách mě vedla k hypotéze o existenci dvou základních vývojových větví tradice aurignacienu, kde v jedné převládají aurignacká škrabadla nad obloukovými a kýlovými rydly, ve druhé je tomu naopak. Rozdíly v zastoupení těchto typů jsou mnohem

Obr. 3. Vedrovice III, okr. Znojmo. Štípaná industrie. (Kresba T. Janků.)

vyšší, než by odpovídalo náhodě. Tento poznatek můžeme rozšířit na celý aurignacien, neplatí tedy pouze pro naše území nebo pro nejstarší stupeň. Podrobně jsem tuto novou koncepci vysvětlil na jiném místě.² Zde bych chtěl jen podotknout, že tam provedená analýza může být stručněji vyjádřena dvěma formulami, jež mají v aurignacienu (v případech, pro něž mají smysl) asi devadesátiprocentní platnost. Jsou to tato pravidla:

1. V inventářích, kde IBA (podíl aurignackých rydel) je větší než IGA (podíl aurignackých škrabadel), platí, že IGC (podíl kýlovitých škrabadel) je větší než IGM (podíl výčnělých škrabadel).

2. Kde opět $IGM > IGC$, tam platí, že $IGA > IBA$. Pro všechny zbývající celky logicky platí, že $IGC > IGM$ a současně $IGA > IBA$. Dodatečně se ukázalo, že v této poslední skupině se také nacházejí všechny inventáře s nadprůměrným zastoupením čepelků dufour, (zatím ověřeno pro střední a východní Evropu s použitím údajů publikovaných J. Hahnem).³ Odhalením těchto základních principů struktury aurignackých industrií došlo k novému horizontálnímu dělení této kultury a k nutnosti revidovat dosavadní periodizaci moravského aurignacienu.

² M. Oliva, Význam moravských lokalit pro koncepci aurignacienu, AR XXXII, 1980, 48—71.

³ J. Hahn, Aurignacien, das ältere Jungpaläolithikum in Mittel- und Osteuropa, Fundamenta A 9, Köln 1977, 336, 338.

Dva nyní publikované celky se přes svou malou početnost jasně hlásí ke „škrabčlové“ větvi aurignacienu.⁴ Vedrovice IA jsou pravděpodobně jen jakýmsi odloučeným ateliérem Vedrovic I. Ojedinelé obloukové rydlo může souviset s blízkou stanicí Vedrovice II, vzdálenou asi 300 m, a nemusí tvořit vlastní součást inventáře. Starobylost obou nových kolekcí je opět naznačena výskytem drasadel a poměrně značnými rozměry artefaktů, což je ovšem podminěno i dostatkem suroviny libovolné velikosti. Obě drobné lokality tak zřejmě spadají do nejstaršího stupně aurignacienu.⁵

Martin Oliva

Два небольших местонахождения ориньяка вблизи Ведровиц (район Знојмо). Оба местонахождения отличаются присутствием старинных предметов (скребла, зубчатые орудия) и значительно большими размерами орудий. Обе станции принадлежат вместе с большой станцией Ведровице к древнему фазису ориньяка, а именно к группе с преобладающими скреблами, в смысле новой модели описываемой культуры.

Перевел Алекс Гранднер

Zwei kleine Aurignacien-Stationen bei Vedrovice (Bez. Znojmo). Zwei kleine Oberflächenfundstellen des Aurignacien werden durch die Anwesenheit altertümlicher Formen (Schaber, gezähnte Stücken) sowie durch die beträchtliche, z. T. durch das Rohstoff (örtliche Gerölle jurassischen Hornsteins) bedingte Größe der Artefakte gekennzeichnet. Beide gehören zusammen mit der großen Station Vedrovice I der frühen Stufe der Fazies mit dominierender Kratzer-Tradition des Aurignacien im Sinne des neuen Modells dieses Technokomplexes. Dieses Modell kann durch folgende Regeln für das typologische Spektrum einzelner Inventare zum Ausdruck gebracht werden:

wo IBA > IGA, dort IGC > ICM
wo IGM > IGC, dort IGA > IBA.

Für die restlichen Inventare gilt logisch, daß IGC > IGM und gleichzeitig IGA > IBA. In diese letzte Gruppe gehören auch alle Fundstellen mit übermäßigem Anteil von Dufour-Lamellen.

Übersetzt von Karel Valoch

Neolitické sídliště Lesůňky II, okres Třebíč

Systematickým terénním průzkumem v katastru obce Lesůňky (okr. Třebíč) se mi podařilo zjistit několik osídlení, počínaje neolitem a konče obdobím středověku. Již J. Palliardi uvádí z Lesůňek materiál přináležející „nejmladší“ lineární keramice¹ a kultuře s „pomalovanou“ keramikou.² Badatelskou činnost v okolí obce prováděl také F. Vildomec.³

K dnešnímu dni existuje na katastrálním území Lesůňek již sedm lokalit neolitického stáří.⁴ Z toho přináleží šest sídlišť přímo kultuře s MMK.

Na podzim roku 1974 jsem zjistil v trati „Hloušek“ nebo také „Vystřelka“⁵ sídliště kultury s MMK. Orientačně jsem je podle pořadí označil jako Lesůňky II. Lokalita leží asi 200 m jihozápadně od vesnice, v těsné blízkosti hranic katastrů dolnolažanského a jaroměřického. Jde o polohu nacházející se na levém břehu potoka, který přitéká od Dolních Lažan. Průměrná nadmořská výška naleziště se pohybuje kolem 445 metrů.

Podloží lokality tvoří spraš. Půda vzniklá na tomto substrátu je hlinitá. Humusový horizont šedohnědé barvy přechází pozvolna v hloubce 20 cm do žlutohnědého odstínu s humusovými záteky. Asi ve 45 cm začíná tzv. iluviální horizont, který je charakterizován rezavě hnědou barvou. Od 80 cm nastupuje lokálně vápnitý půdotvorný substrát.⁶

Hlubokou orbou pozemku byl roku 1974 narušen neolitický objekt. Za stejných okolností byla v podzimních měsících roku 1976 narušena další, v pořadí již druhá kulturní jáma. Protože hrozilo bezprostřední zničení archeologického materiálu, přistoupil jsem k záchranným pracím.

¹ M. Oliva, op. cit.

² M. Oliva, op. cit.

³ J. Palliardi, Sídliště z mladší doby kamenné u Boskovčtýna, Pravěk VII, 1911, 22.

⁴ Týž, Die relative Chronologie der jüngeren Steinzeit in Mähren, WPZ I, 1914, obr. 5a, c, e.

⁵ F. Vildomec, Praehistorie okresu moravsko-budějovického, separát, 1927.

⁶ J. Kovárník, Nové archeologické nálezy z okolí Jaroměřic n. Rok, PV AÚB 1974, Brno 1976, 93, tab. 75: 12—15.

⁷ V citaci 4 chybně uvedena trať (Loch); správný název tratě je „Hloušek“ nebo „Vystřelka“.

⁸ P. Boček, Komplexní průzkum půd v ČSFR, Brno 1966, 7.